

СЕЉАК.

Недељни лист за поље, кућу, башту, умјетност и обртност.

ГОДИНА IV.	„Сељак“ излази сваког Понедељника на велико по табака.	БР.	Предплатити се може код уредништва „Сељака“, код познати скупитеља и код сваке ц. кр. поште.	14. ФЕБРУАРА.
Нови Сад.	За боље разјасњивање доноси дрворезе и прилоге.	7.	Рекламације шаљу се незапечаћене.	1865.
На годину 4 фр. а. вр.		Издаје и уређује: Ђорђе Радић.		На по године 2 фр. а. в.

Како наши сељаци газдују?

Ко иоле загледи у газдовање кућевно и пољско наших сељака, наћи ће на први поглед код њи онаки мана и недостатака, у начину газдовања у обште, да кућа с' таквим газдовањем и покрај најбољег дохода осиромашити и пропасти мора. То је баш сасвим код наших сељака посведочено, да је с' неуметним газдовањем, с' неатошћу, с' небригом и немарношћу и прочим залама: многа лена стечевина дедова и прадедова утамањена. На против пак: вредан и раден човек подигне трудом својим и штедњом, из ничега, себи и своме породу лено имање, које се онет само штедњом одржати може. Наш народ из искуства врло добро вели: „Нит' лудом остави, нит' паметном теци.“

Да је ово преком нуждом постало, да се бољи начин газдовања у кућама и пољу код нашег народа, ради обетанка свога уведе и одомаћи, држим, да ми то нико порећи неће и не може.

Ако баш слабо моје перо и неће кадро бити у том погледу преки лек к' бољем газдовању приписати, ипак ћу се потрудити и о томе реч повести, да бар оно речем: у колико су ми мане тога газдовања познате, да их у колико толико одклоним, или бар начин наведем, којим би се наши сељаци у свом газдању, кући и пољскоме газдовању подигли, или бар ако и то не, а оно ћу бар начин рећи, којим би се од пропасти сачувати могли.

Начин газдовања је код веће части наших сељака тако неударан и неумјетан, шта више и неприродан, да се таким поступком кућа упропастити мора. Таки начин газдовања је заиста неударан, неумјетан

и неприродан, који к' пропасти, а не к' подизању води, што је права цјел газдовања. Највећи узрок тому злу држим да је код наши сељака тај, што у једној кући много газда има — много старешина. Свако оће по својој ћуди да дела и заповеда, свако ти то дере на своју страну, шта који оће, то и чини; а ако се којекако што и заради, то се нештеди, рачуна се ничему незна — троши се немилице док се непотроши; „Одузимај а недомећи, угледаћеш дно и у врећи,“ вели наша пословица. Овакову кућу могао би сасвим сравнити с' једном кошницом, у којој би више матица било, ал ово и саме пчеле нетрпе! — Више матица заваде народ, који се раздели и побегне које куда, а с' тим осироте и пропадну. Човек пак, имајући изреднија својства од сваког створења, неће једног старешину, неће поредак кућевни, већ гледи очима с' дана на дан пропаст своју.

Газдовање у нашег народа, као што сад постоји, дало би се поделити на кућевно и пољско. Шта фали код нашег сељака прво и прво у кући? Окретна, у свему кућевном раду уметна, радина и штедљива газдарица, а ова мора имати на страни трезвена, разумна и штедљива човека — газду у правом смислу. У којој се кући ово двоје налазе, ту мора бити поредак, ту мора бити напредка. У обште се пак онажа, да је у нашег народа, у наши газда и газдарица, врло уско ограничен поредак и простор делања у газдовању. Изван кућевни најнужднији послова, као што су: кување, мешања, предиво и злоудо прање, мало ћемо наћи наши газдарица: да је која своју башту разном и нуждном зелени и варивом засадила и засејала, да је од сваке струке живине

налегла, и хасне отуд у кућу нанела! А мало ћемо баш и старешина наћи, да је који, осим оног пољског посла, у башти и авлији својој коју воћкицу засадио и однеговао, која би му плода и асне донела; него ћемо у истини наћи, да је башта коровом обрастла, и да се за све ово силна рана преко године с' тавана изда, којом би се могла кућевна потреба набавити и подмирити. Наши сељаци неће да рачунају! Они неће да помисле, да и за такву занемарену и коровом обрастлу башту, исто тако порез и друге трошкове плаћати морају, као и за онај комад земље, с' ког рану скида и који је нуждним плодовима засејан. Шта одавде сљедује? Сљедује то, да с' друге земље рану скидати, и за ову занемарену плаћати мора, уместо да сваки комад земље рађањем; и себе исплаћује и јошт газди доходка доноси. А јели таки газдашлук добар? јели напредан? Никако! Та какав примјер и какву науку примају деца од таквих родитеља?!

Како се пак немилнице троши и издаје на ношњу и одело наше сељачке девојке, и како се тиме кућа затире и упропашћава! И шта се прекомерно потроши и похарчи на свадбе и свечаре код нашег народа. Неговорим ја о укидању сасвим ових обичаја, али би савјетовао нашим сељацима да те гостбе и части, којима се многа кућа сасвим упропасти може, у границама умерености чине. Тридневно свадбовање и свечарисање наше — а кадкад и дуже — осети јако и добра кућа учињени трошак; а сиромачка сељака тај обичај и у главу утуче тако, да се никад више на боље стање у своме дому подићи не може. За тај се новац крава, коњ и во купити, и од њега хасне вући може, тоје много савестније. Ово су најглавније мане, и најглавнији узроци, због којих наши сељаци материјално пропадају; има их ту више које би набројити могао.

А како стојимо с' пољским газдовањем, које старешини највише у дужност снада? Погледај му на орање, на марву с' којом земљу обрађује, и на све послове које он извршује — све је јадно и чемерно! Мало их је који онако земљу обрађују, како ју посејани усев за свој бољи развитак зактева; мало их је који марву онако ране, како природа њена зактева, да буде за сваку радњу способнија, да у њој лежећи капитал ону камату дати може, која би се праведно изчекивати могла; мало их је, који с' пожњетом раном онако поступају, као што би ваљало — ово су мане код нашег народа, које се сваки дан све више и више множе.

Земља се уобште плитко оре, здравицу плуг и недодире, а ово је врло нужно, да се здравица са ораницом мало по мало меша, и да се растењем биљу нова и нова рана додаје. Земља се неподмлађује, не гноји и непоправља; дотле се на њој сеје, док роди, а кад неуخته већ више ни рађати као што би могла, а оно се вели: таква је година! Година је добра, ал је тако неродна земља огледало лењости и неатости газдине. —

Ко путује у време усева кроз атаре и села, у којима измешано Срби и Немци живе, наћи ће на први

поглед велику разлику у начину обрађивања земље и неговања усевног биља. Нећу рећи да Србин неради, — ради он, ал неће да ју умјетније ради, као што данашње време зактева и као што ју његов сусед Њемац обрађује. Србин неће ђубре да купи (има наравно изузетака), него га буди зашто Њемцу продаје, који једва дочека да га купити и њиме своје усеве нагнојити — подранити може. Да је ово истина, то ће ми сваки одобрити, а и ево једну ђу приповедку навести, која је у сам народ наш ушла, и која моје наводе јамачно потврђује. Једном купи Њемац од Србина ђубре (који га је требао и сам употребити) и нагноји свој виноград. После године дана позове Њемац Србина на чашу вина. Србину се вино допадне, пак рече Њемцу: „Богати Швабо на што овако лепо мириши ово твоје вино?“ На које му Њемац одговори: „На твоје ђубре комшија!“

Из ово мало што о газдовању нашег сељака рекох, држим да се у нешто бар дознати могло: шта смета нашем сељаку к' подизању бољег и напреднијег газдовања, које се простире на кућевну и пољску радњу и теживо. Није дакле доста радити само, него треба паметно и умјетно радити, а што је најглавније код нашег сељака — штедити ваља, ако оће среће и напредка дому своме; јер пословица стара вели: „У Радише свашта беше, у Штедише јошт и више!“

Б—ц.

С п а н а ђ.

Из наручбина на семена која нам стигоше, могли смо увидити, да је скоро сваки предбројник и спанаћа себи наручио. То нам је баш повода дало, да кажемо упутак при сејању спанаћа, како би овај подпуни свој развитак задобити могао.

Он зактева у обште сунчано место и фришка гноја. Њега можеш сејати кад оћеш, ал најбоље у првој половини месеца августа, после пасуља или граа, само се мора леја на ново нагнојити; с' успјехом се може и с' пролећа сејати, и то концем марта или прве половине месеца априла; само што се онај с' јесени посејан дуже употребљавати може, јер оба заједно у семе иду, и овај с' пролећа и онај с' јесени посејан. Гдикоји га сеју у редове; ово није добро, јер се биље овако не може доста размирити. Најпробитачније је на ређе га посејати, којим поводом биљке много веће лишће рађају и доцније у семе иду. Ако је спанаћ с' јесени посејан, пак те зиме непадне много, или нимало снега, те је зима сува, онда треба спанаћом посејане леје сламом или сувим лишћем покрити. Оћешли добра семена да добијеш, а ти остави само неколико најлепши стручака за семе, а друге све повади; код сваког семењака струка по једну тачку забоди. Како семе на стабљики своју зелену боју изгуби, и доле лако опадати почне, треба стабљике одсећи пак ји оставити, или обесити да дозревају, а кад семе на њима сазре, треба га скинути и оставити; а семе од спанаћа је 6 година добро, и задржи за то време подпуно своју клијајућу

снагу. Остале стабљике имају такођер семе, ал ово ни близу није доброту првога, зато се пазити мора да се непомеча једно с' другим. Углађено је семе боље од вр'астог.

Спанаћа има више фели, од који морамо ту нови спанаћ савојски споменути, кои је такођер у нашем цјеновнику означен. Овај спанаћ заиста заслужује места у свакој башти, јер је његово лишће скоро јошт једном тако велико као обичнога спанаћа, тако је и доходак двапута већи. Семе му је вр'асто и велико.

Кишомер.

Кишомер (омброметар) назива се справа, којом се мери колико је кише пало. Најпростији кишомер састоји се из једног ваљкастог суда од тенећке, у који је углављен други суд једнаке величине, али са даном изведеним као левак. У овај горњи суд пада киша и пролази кроз левак у дољњи суд. У дољњем суду, намештена је с' једне стране и изведена у вис права стаклена цев, која је подељена на палце и линије, тако да у тој висини на којој стоји и у дољњем суду, с' којим је цеста цев у свези. Кад се дакле, наспе нешто воде у такву справу и назначи висина те воде у стакленој цеви, па се онда справа мете на поље под небо, далеко од дрва и других предмета, од којих би се вода у њу сливати могла: може се после сваке кише знати, колико је висина воде у стакленој цеви нападаном кишницом приновљена. По томе се рачуна, колико би палаца или линија износила висина кишнице, кад би она пала на какву савршену равнину, па би се на тој равнини одржала, а неби прокопала у земљу, нити би се претворила у пару. Та висина кишнице помножена са бројем квадратних стопа оног места, на које је киша пала, означава меру кишнице, или другим речима, број квадратних стопа воде, које би се накупило на то место од падајуће кише.

Колико је кишнице за месец или за годину напало дознаје се свагда, кад се кишомером определи, колико би се земља надкрила водом изливеном у киши, која је пала за један месец или за једну годину, кад би се она свугде онако накупила, као у кишомеру. Почем вода испарава на површију стаклене цеви: то ће се точније определити колико је кишнице пало за један месец и т. д., ако се стање воде у кишомеру из дана у дан проматра и назначује. Но кишомер несме бити врло мали, да се неби препунио кишницом.

⊙ запалењу коњске беле цигерице.

Код коња, који је запалење беле цигерице добио, укаже се најпре неки сув кашаљ, пак се затим коњ сневесели, изгуби вољу ждерати, уста су му врела и сува, дисање је врло брзо, слабине јако одскачу, а носдрве јако шири; после неког времена

ислаби и поерђе при ходу особито са стражњим делом тјела. Код гдекоји је коња кашаљ јачи, а код гдекоји га нестане сасвим; метеш ли руку на леву страну, испод плећа доле на ребра, осетићеш како срце јако куца, али зато коњ никад лећи неће, докле год болест траје.

Невешти љекари, ковачи итд. држе ову болест за зљезде, које се коњу на белу цигерицу слегну, и дају му у том случају: сирћета, олаја, бибера, рена итд. јер мисле, да ће тиме жљезде са цигерице растерати; тим се постунцима коњ јако жртвује.

Како се дакле горенаведени знаци укажу, таки се мора 2 фунте крви из врата пустити, пак му фонтанељу у прса уметути; затим му мораш дати сваки 6 сати следећега средства, и увек по 2 лота, и то му треба с једном лопатицом на језик, што се дубље може, премазати:

Узми дакле: 6 лоти салитре,
8 лота глауберове соли,
4 лота слатка дрвца,

све ово у пра стуци и са медом у тесто смеси.

(За апотеку: 8 Loth Salpeter,
8 „ Glaubetsalz,
4 „ Süssholz,

Alles zu Pulver gerieben und mit Honig zu einer Latwerge gemischt.)

У једно треба коња сваки шест сати кристирати: а за кристир скувај претењака (титрице Kamille,) и слеза (Pappelblätter) од сваког по три пуне шаке у 12 холби воде; кад већ врити почне, а ти скини с' ватре, процеди, метни унутра 4 лота салитре, успи у ширицаљку и кристирај. Пре кристирања мораш јошт мало ланена олаја додати.

Ако се оно јако куцање срца други дан неуталожи, или може бити да јошт фришкије куцати почне, онда ваља јошт једаред из друге вратне жиле крв пустити, и наново она прописана средства употребљавати треба.

Ако болест и трећи дан неопусти, онда се може јошт једаред крв пустити, и један фонтанељ у слабину уметути. Ако је коњ довољно јаког састава и при месу, онда се може, ако куцање срца неопусти, и четврти дан крв пустити,

Ако је коњ веселији, и почне јести, таки је добар знак, само се онда на њега пазити мора; помало му рану давати треба — у мање порције, алчешће, и покушати се мора, да л' неби и мало наквашени мекнића ил' зоби јести хтео. Ако мекниће са зобљу помешане неби јести хтео, онда му треба чисте, прекрупљене зоби давати; ако би воље показао на се, онда му га треба дати, али добро изабирати ваља, што је на високим и добрим сенокосима растло.

Ако се коњ од ове болести разболе, кад траве има, онда се мора травом ранити; а још је боље, ако при лепом времену пасти може.

(Свршаће се)

Да направиш сирће од пресне винске комине.

Ако желиш сирће од пресне винске комине направити, а ти усни комину у одадњевено буре, или каду, затим неколико дана остави да се ужеже. После тога, сваки дан је наквашавај по мало с' кишном водом, док врети и киснути непочне, и кад се већ после сасвим савршено сирће направи, а ти га по мало отачи, и колико год од таковога сирћета оточиш, толико кишнице опет на комину налиј, и имаћеш преко целе године добра сирћета. У место кишнице можеш и с' оном водом комину наливати, кад бурад од киселице изпираш.

Неки имају обичај, кад црно вино отачу, да с' вр'а за неколико палаца комине скину и за прављење сирћета оставе.

Средство, да се мање количине леда брзо неотопе.

Да ти се лед у мањој количини брзо неотопи, што је особито тамо нужно, гди се лед у разним болестима употребљавати мора, препоручују „Бреславске новине“ овај начин поступања: Узми мало дубљу чинију, мети у њу леда, пак ту чинију с' ледом мети на један перјави јастук; покриј лед с' другом чинијом, пак после другим, с' перјем напуњеним јастуком покриј, и тако се лед по два—три дана одржати може.

„Вилина косица“ шкоди коњма.

„Вилина косица“ зове се она трава, што се увија око детелине. Кад се коњ овакове, вилином косицом изпреметене детелине наједе, добива пролив, ког је тешко зауставити. Већ и зато треба дакле настојавати, да чисто семе од детелине посејемо, да нам се у усеву неразврежи „вилина косица.“

Да се увериш о доброти детелине семена.

Да се увериш о доброти детелине семена, мети из гомиле у једну сребрну кашику мало, пак кашику с тим семеном на свећи угреј; добро, с' подпуном клијајућом снагом семе изкочиће из кашике, а хрђаво ће у кашики остати.

Смесице и новости.

** (Уваћање кромпира у Француску.) У колико је кромпир плод за кућну потребу од неизказане вредности, у

толико је он при његовом уваћању, особито у Француској, на многе противнике наишао, док није напослетку Лудвиг XV. важност овога плода упознао, и силом по народу распрострео. Он је неко време међу својим дворјанима носио киту кромпира цвећа за клобуком, и то је повода дало, да су га по Француској увели. О уваћању кромпира у Енглеској, рекли смо већ у пређашњим бројевима.

** (Нова говеђа болест.) Шувинско рађење са репом и кромпиром, без сламе и сена, доноси за собом опасну и прелетљиву болест. У једном баденском месту разболеше се у један мах 70 глава крава, и погибе скоро половина под једним и истим видовима. Болест се јако распрострањавала тако, да је за 1/4 до 1 сата марвинче или утинуло, или је оздравило. Узрок се доказује у рађењу свежег кромпира и репе, без да се с' њима мало суве ране: сламе ил' сена помешало.

** (Изложба у Келну.) 15. маја текуће године биће у Келну велика свеобща изложба економски производа, справа, машина и тд. С' овом ће изложбом бити и изложба баштовански производа скопчана.

Изложба искључиво баштовански производа биће месеца септембра у европској банци Ерфурту. Програм који је издан, обећава страховиту изложбу, какова јошт до данас у Европи небијаше.

Трговина и обртност.

Пешта 15. фебр. Продаја ране. Данас је било на овдашњој пијаци доста страни купаца али ипак се мало куповало и канда ће цене пасти. Ако се и ове недеље буде јоште ране довозило, цене ће сигурно пасти. Пшенице је данас продано 4500 м.

— 13. фебр. Овамо је много доведено рогате марве; продано је 1170 комада, и то волова по 82—208 ф. крава по 62—140 ф. телад по 18—40 ф. по двоје. Говеђина по 17—18 ф. по центи.

Арад 13. фебр. Прошасте недеље продано је 1000 м. пшенице по 2 ф. 40—50 н. меров; време је врло ладно.

Тамишвар 12. фебр. Последње недеље није никакве врсти ране на нашу пијаци довежено због хрђавог времена, зато су и цене од 10—15 н. прама прошасте недеље скочиле.

Шљивовина 20^о 17—18 ф. аков.

Бур 13. фебр. Банатска пшеница се продаје по 3 ф. 15—20 н., бачка по 3 ф. 5—10 н.

Бечка берза од 8. до 14. фебруара 1865.

Наименовање дотичног папира.	понед. 8.	вторн. 9.	среда 10.	четвр. 11.	петак 12.	субота 13.
Државни зајам	79.10	79.15	79.30	79.25	79.20	79.20
50/0 металици	72.30	72.30	72.10	72.10	72.—	71.90
Државне срећке од год. 1839.	162.—	162.—	162.—	161.75	161.50	—
1860.	94.—	93.80	93.70	93.—	93.85	93.80
Срећке Естерхазијове од 40 фр.	112.—	113.50	113.50	114.—	114.—	—
„ Палфијове од 40 фр. „ Виндштр. „ 20 „	29.50	29.75	29.75	29.75	29.75	—
„ Кеглевића „ 10 „	17.75	17.75	17.75	17.75	17.75	—
„ Кредитног завода	14.50	14.50	14.50	14.50	14.50	—
Националн. банк-акције од 1000 фр.	128.—	128.—	127.80	127.90	127.75	—
Дукат	805.—	803.—	803.—	803.—	802.—	807.—
Наполеондор	5.34	5.35	5.35	5.34	5.34	5.34
Сребро	9.03	9.06	9.05	9.04	9.04	—
	112.—	112.15	112.35	112.25	111.75	111.75